

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра історії та політичної теорії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня бакалавра

студента Суворова Кирила Олеговича
(ПІБ)

академічної групи 052-19-1
(шифр)

спеціальності 052 Політологія
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою – «Політологія
(офіційна назва)

на тему АСАМБЛЯЖ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ
ПІСЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

(назва за наказом ректора)

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
кваліфікаційної роботи	Галь Б.О.		
розділів:			
Рецензент			
Нормоконтролер	Зенкін М.В.		

Дніпро
2023

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри ІПТ

«__» _____ 202_ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавра

студенту _____ академічної групи _____ 052-19-1 _____
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності – 052 Політологія

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою – Політологія

(офіційна назва)

на тему АСАМБЛЯЖ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ,

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» №372-с
від 19.05.2023.

	Розділ	Зміст	Термін виконання
1	ТЕОРІЯ АСАМБЛЯЖІВ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ	1.1. Теорія асамбляжів: теоретичні аспекти 1.2. Місцеве самоврядування в Україні	01.04.2023
2	РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА АСАМБЛЯЖ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	2.1. Реформа децентралізації: аналіз законодавчої бази 2.2. Асамбляж органів місцевого самоврядування в Україні	01.06.2023

Завдання видано _____

(підпис керівника)

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 15.10.2022

Дата подання до екзаменаційної комісії 20.06.2023

Прийнято до виконання _____

(підпис студента)

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 56 с., 31 джерела.

Об'єктом дослідження є система місцевого самоврядування України.

Предмет дослідження – асамбляж органів місцевого самоврядування України.

Метою роботи є осмислення органів місцевого самоврядування в Україні після реформи децентралізації як асамбляжу. Описано еволюцію теорії асамбляжів від витоків до теорії Мануеля Деланди. Надано характеристику місцевого самоврядування України. Проаналізовано нормативно-правову базу реформи децентралізації в контексті історичного розвитку асамбляжу ОМС України. Описано елементи асамбляжу органів місцевого самоврядування України та складено відповідну статичну ілюстративну схему.

Ключові слова: АСАМБЛЯЖ, ТЕОРІЯ АСАМБЛЯЖІВ, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ, ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

ABSTRACT

The work contains 56 pages, 31 sources have been used.

The goal: to understand local self-government bodies in Ukraine after the decentralization reform as an assemblage. The evolution of the theory of assemblages from its origins to the theory of Manuel Delanda is described. A description of the local self-government of Ukraine is given. The normative and legal framework of the decentralization reform in the context of the historical development of the assemblage of local governments of Ukraine is analyzed. The elements of the assemblage of local self-government bodies of Ukraine are described and the corresponding static illustrative diagram is drawn up.

Keywords: ASSEMBLAGE, ASSEMBLAGE THEORY, LOCAL GOVERNMENT OF UKRAINE, LOCAL GOVERNMENT BODIES.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ АСАМБЛЯЖІВ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ.....	7
1.1. Теорія асамбляжів: теоретичні аспекти	7
1.1.1. Теорія асамбляжів: витоки та розвиток.....	7
1.1.2. Концепція асамбляжу Мануеля Деланди	12
1.1.3. Критика концепції асамбляжу Мануеля Деланди	20
1.2. Місцеве самоврядування в Україні	21
1.2.1. Визначення системи місцевого самоврядування в Україні.....	21
1.2.2. Повноваження та відповідальність органів місцевого самоврядування в Україні.....	23
1.2.3. Правове підґрунтя місцевого самоврядування в Україні	24
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА АСАМБЛЯЖ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	29
2.1 Реформа децентралізації: аналіз законодавчої бази	29
2.1.1 Зміни до Бюджетного та Податкового кодексів.....	29
2.1.2 Про добровільне об'єднання територіальних громад.....	33
2.1.3. Закон України «Про співробітництво територіальних громад»	36
2.1.4. Закон України "Про засади державної регіональної політики"	38
2.1.5. Проект Закону України «Про префектів»	41
2.2. Асамбляж органів місцевого самоврядування в Україні.....	42
2.2.1. Характеристика елементів асамбляжу ОМС в Україні.....	44
2.2.2. Схема статичного асамбляжу ОМС	47
Висновки до розділу 2	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність роботи. Процес децентралізації в світі набуває розповсюдження. Це відбувається через появу нових інформаційних технологій, засобів комунікації та спрощення переміщення людей, ресурсів та інформації в просторі. Все більше в суспільних питаннях грають роль малі групи та місцеве самоврядування, адже за рахунок сучасних можливостей саме вони можуть більш ефективно та оперативно вирішувати питання на місцях, тут і зараз.

Україна у 2014 році запустила реформу децентралізації, яка має на меті перезавантаження існуючої системи органів місцевого самоврядування (ОМС) із наданням останній ширших прав та можливостей для вирішення питань місцевого значення. В результаті етапу реформи 2014-2019 років утворився новий адміністративно-територіальний поділ, відповідно до якого було створено нові територіальні громади (ТГ) як одиниці, на яких ОМС здійснюють широке управління.

Також важливо зазначити, що наукова спільнота постійно працює над актуалізацією методів, підходів, теорій та знань, за допомогою яких можна здійснювати відповідні дослідження. У цьому контексті важливим буде використання та апробація нових та експериментальних підходів.

Враховуючи важливість та актуальність питання децентралізації дана робота покликана проаналізувати ОМС як політичне явище через призму асамбляжного підходу Мануеля Деланди. Його було обрано в якості сучасної концепції, що дозволяє, з одного боку, подивитись на нинішній світ під іншим кутом, а з іншого боку – апробувати та розширювати теорії та ідеї сьогодення. Саме тому для дослідження органів місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі історичного розвитку було обрано саме асамбляжний підхід, адже він дає необхідний інструментарій для вивчення сучасних політичних процесів.

Метою роботи є осмислення органів місцевого самоврядування в Україні після реформи децентралізації як асамбляжу.

Об'єктом роботи виступає система місцевого самоврядування України.

Предметом вивчення є асамбляж органів місцевого самоврядування

України.

Джерелами дослідження є теоретичні та концептуальні розробки теорії асамбляжів, нормативно-правові акти України з приводу місцевого самоврядування та реформи децентралізації, доробки українських фахівців з місцевого самоврядування.

Основними завданнями є:

- 1) Описати еволюцію теорії асамбляжів від витоків до робіт Мануеля Деланди;
- 2) Надати характеристику системі місцевого самоврядування України;
- 3) Проаналізувати нормативно-правову базу реформи децентралізації в контексті історичного розвитку асамбляжу ОМС України;
- 4) Описати елементи асамбляжу органів місцевого самоврядування України та скласти відповідну статичну ілюстративну схему.

Теоретичною базою послуговувалися праці таких зарубіжних учених, як Ж. Делез, Ф. Гваттарі, М. Деланда, Б. Латур, Р. Касаті, А. Вельхман, Я. Хатзантоніс. Також було використано праці вітчизняних науковців: П. Біленчука, В. Підмогильного, В. Кравченко, Ю. Кириченко, В. Куйбіди, О. Бориславської, Л. Поляха, В. Мамонової, І. Заверухи та інших.

Наукова новизна результатів цієї роботи полягає у застосуванні нових методів у вивченні вітчизняної політичної системи, що дає поштовх для подальшого розвитку використання цього підходу на теренах України.

Практичне значення дипломної роботи. Результати дослідження можуть бути використані при вивченні таких навчальних дисциплін, як «Місьцеве самоврядування», «Політичні теорії», «Політична філософія», на семінарських та лекційних заняттях. Також цю роботу можна використовувати як початкову точку для подальших досліджень у напрямку теорії асамбляжів та місцевого самоврядування, розвиваючи закладену у роботі ідею.

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 50 сторінках. Список використаних джерел налічує 31 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ АСАМБЛЯЖІВ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Теорія асамбляжів: теоретичні аспекти

1.1.1. Теорія асамбляжів: витоки та розвиток

Теорія асамбляжів та процесів, які створили та стабілізували свої історичні ідентичності, була створена філософом Жилем Делезом в останні десятиліття ХХ століття. Передбачалося, що ця теорія буде додана до широкого спектру цілісностей, сконструйованих з гетерогенних елементів. Різні сутності – від атомів і молекул до біологічних організмів, видів та екосистем – можуть розглядатися як асамбляжі, тобто продукти історичних процесів, і такий розгляд може виявитися продуктивним. Зрозуміло, мається на увазі, що за терміном «історичний» стоїть не лише історія людства, а й космологічна та еволюційна теорія. Теорія асамбляжів може застосовуватися до соціальних сутностей, але сам факт того, що вона долає поділ природа-культура, свідчить про спроможність цієї теорії саме як реалістичної [7]. Однак відносно нечисленні сторінки в роботах Ж. Делеза (багато з яких написані разом з Феліксом Гваттарі), присвячені теорії асамбляжів, навряд чи тягнуть на повноцінну теорію. Але концепти, з допомогою яких на цих сторінках визначаються характеристики асамбляжів (такі концепти, як «вираз» і «териториалізація»), розроблялися в тісній взаємодії з іншими концептами, розкиданими по роботах Ж. Делеза. Беручи до уваги всю мережу ідей, в рамках якої концепт асамбляжу демонструє свої концептуальні зобов'язання, ми маємо справу як мінімум із зачатками теорії, широкою базою, платформою для уточнень та деталізації. Але це, в свою чергу, створює іншу проблему. Визначення концептів, задіяних в описі асамбляжів, розосереджені по всьому корпусу робіт Ж. Делеза: частково визначення може бути представлено в одній книзі, потім отримати розвиток в іншій, а своє застосування знайти в якомусь маловідомому та туманному есе. Навіть у

випадках, коли концептуальні визначення локалізовані компактніше, вони зазвичай дані у вигляді, який не допускає прямолінійної інтерпретації.

Деякі з теоретиків «асамбляжів» стверджують, що поняття Жиль Делеза та Фелікса Гваттарі можна віднести до категорії «плоских онтологій». Проте це не відповідає дійсності, оскільки Жиль Делез та Фелікс Гваттарі у своїх працях завжди підтримували ідею про першорядну роль соціальної організації («соціальної машини») у вивченні різноманітних явищ. Згідно з цим принципом, природа, суспільство та технології мають однаковий онтологічний статус, жодна з цих сфер не має привілею бути головним визначальним фактором, що пояснює динаміку та причини трансформації решти. Бруно Латур у своїх творах називає це принципом ірредукції.

Бруно Латур визнаний як один з класиків соціології, а його акторно-мережева теорія (АМТ) є одним з найдавніших, найбільш відомих та інституціалізованих підходів. Він є важливим стартовим пунктом для подальших досліджень. У своїй праці "Reassembling the Social" Бруно Латур, мабуть, найбільш комплексно узагальнює акторно-мережеву теорію. У цьому тексті він переглядає чотири ключові концепти: група, дія, об'єкт і факт. [8, с.22].

Згідно з ідеями Б. Латура, групи не є стійкими існуючими утвореннями, а скоріше результатом процесу формування. Це означає, що групи змінюються, з'являються і розпадаються, і їх межі не є незмінними. Він критикує як макро-, так і мікропідходи. Вчений, що дотримується латурівського підходу, не починає з твердження, що "соціальне" складається з певних елементів з певними властивостями, – чи це раціональні актори мікроекономіки, феноменологічні суб'єкти соціального конструктивізму чи макропроцеси, такі як соціальна структура або капіталізм. Бруно Латур вважає, що жодні з цих речей не є наперед визначеними, і тільки емпіричне дослідження може встановити, які саме актори з якими властивостями включені у конкретні процеси. Теоретичні постулати не є статичними фактами. Згідно з релятивістською (і реалістською) онтологією Б. Латура, суперечності і розбіжності щодо складу соціального світу повинні бути

об'єктом акторно-мережевого дослідження, і дослідник не має вирішувати, чий твердження про склад соціального є правильними. Б. Латур критикує підходи, в яких вважається, що науковий суб'єкт має більше знання про "контекст", ніж самі актори. За Б. Латуром, актори завжди мають глибше розуміння, ніж будь-яка теорія. Водночас, для Бруно Латура специфічна роль дослідника не обмежується лише описом дійсності, а полягає в активній участі у створенні групи. Важливим моментом є те, що участь дослідника не означає "вигадування" групи або отримання привілейованої позиції в її створенні. Замість цього, агентність суб'єкта науки сприймається як рівноправна агентність на пласкій онтологічній площині поряд з агентністю "об'єктів" дослідження. За Б. Латуром, відсутність метамови, стійкого словника, в якому можна би перекласти агентності та мову акторів, є характерною рисою. Він відкидає ідею "об'єктивного" суспільства та його структур, які передбачаються заздалегідь і можуть пояснити поведінку акторів. Замість цього, різноманітні агентності постійно взаємодіють, утримуючи хиткі та вразливі зв'язки, створюючи враження стабільності, яку "соціологи соціального" використовують як точку відліку для пояснення дій акторів. Замість цього, Б. Латур пропонує розглядати стабільність як наслідок складної праці самих акторів, а не як природний феномен. В цьому контексті Бруно Латур багато чого запозичує у Гарольда Гарфінкеля. За Б. Латуром, соціальне полягає у постійному встановленні зв'язків між речами, що не є соціальними самими по собі, і актори мають привілейовану епістемічну позицію щодо цього процесу. Тому, якщо, наприклад, хтось стверджує, що взаємодіє з духами, це неможливо пояснити шляхом застосування наукової метамови, яка замінить агентність духів на інші агентності зі свого словника.

У теорії Бруно Латура велику роль відіграє розрізнення між медіаторами і посередниками (intermediary). У випадку посередників вхід (input) завжди дорівнює виходу (output), та їх функціонування є передбачуваним. З іншого боку, медіатори модифікують сигнали, перетворюють їх і рухаються у непередбачуваних напрямках. Вхід та вихід у випадку медіаторів не

співпадають. Важливо підкреслити, що для Б. Латура кваліфікація чогось як медіатора чи посередника не є остаточною або закріпленою. Це означає, що ці ролі можуть змінюватися в залежності від конкретних контекстів та ситуацій. Для Латура агентність не є внутрішньою сутністю людини чи не-людини, а є щось, що активно задіюється. Агентність може бути потенційно задіяною в будь-якому елементі чи аспекті соціальної дійсності.

Бруно Латур також наголошує на розподіленій природі агентності. Згідно з Латуром, агентності завжди розподілені і ніколи заздалегідь не можна визначити, скільки агентностей діють всередині одного індивіда. Джерело агентності завжди є невідомим заздалегідь. Він відмовляється від уявлення про індивіда як свідомого раціонального агента, але водночас вважає, що вони не є просто маріонетками ідеологій або класової структури. Для Латура важливою є агентність, про котрих актори зазначають (необов'язково за допомогою мови), що вона впливає на них, і неможливо "скасувати" агентність шляхом перекладу її на метамову дослідника. Усі актори, які діють в контексті, є важливими з точки зору Бруно Латура.

Бруно Латур розширює розуміння поняття актора за допомогою термінів "актант" і "фігурація", які допомагають концептуалізувати агентність. Актант відображає дії або комплекс взаємодій, а фігурація - образ або "джерело" дії, як його описують в нарації. Б. Латур пропонує аналізувати розбіжності в нараціях про те, що є джерелом дії, замість попереднього встановлення цього факту. Для нього неважливо, чи є агентність "абстрактною" або "конкретною", головне - як її описують як медіатора чи посередника. Наприклад, "абстрактна" мова може мати більший вплив як агент, ніж "людина", якщо людину сприймають як посередника сталого значення, а мову - як змінюючого значення. Агентність може отримувати будь що, якщо вона сприймається як медіатор у нараціях чи конкретних документах.

Теза, яку Бруно Латур акцентує, щодо невідомості джерела дії, призводить до перегляду каузальності. Розглядаючи речі як медіаторів, кожен з них може

спричинити непередбачувані наслідки. Латур підкреслює це у своєму понятті перекладу, що є «зв'язком, який не транспортує каузальність, а залучає два медіатори до співіснування» [7, с.108]. Що цікаво, він відмовляється від тези про потенційність, яка залежить від "внутрішніх" можливостей конкретного актора. Замість цього, Бруно Латур закликає шукати інших медіаторів у мережі, які стимулюють або зробили можливою цю дію. Замість того, щоб виводити багато наслідків з обмеженої кількості причин, де більшість акторів розглядаються як прості посередники, Бруно Латур пропонує враховувати якомога більше причин і якомога більше акторів. Б. Латур висловлює критику щодо уявлення суспільства як віртуального, тотального і завжди вже-присутнього. Він стверджує, що ця ідея вже-присутності суспільства перешкоджає постійним спробам компонувати його, тотальності - спробам тоталізувати, а віртуальності - засобам, за допомогою яких суспільство реалізується, візуалізується і збирається [7, с.163]. Це цікаве поєднання, оскільки віртуальність за своїм визначенням є тим, що не є присутнім. Можна припустити, що Бруно Латур розуміє віртуальність як щось, що певним чином належить до однієї сутності і просто реалізується. Однак він закликає не обмежуватися однією сутністю для пояснення ситуації, а з легкістю виходити за її межі та звертатися до інших агентів, медіаторів. Це означає, що замість онтологічного постулювання віртуальної сутності, з якої випливає агентність у своїй різноманітності, Латур пропонує розглядати різні агентності як результат взаємодії з іншими сутностями.

Бруно Латур переосмислює поняття агентності, відхиляючись від уявлень, що агентність має бути значимою, рефлексивною та обмеженою лише людьми. Замість цього, він стверджує, що будь-що, що впливає на хід подій, може виступати як агент чи актор. Речі не обов'язково є прозорими посередниками людських дій, і вони не обов'язково детермінують ці дії. Речі можуть дозволяти, авторизувати, пропонувати, надихати, створювати можливості і т.д. [7, с.72] Речі можуть бути об'єктом обговорення і дискусії, проте це не означає, що вони є

нереальними. Наприклад, сталевий стіл може вважатися "фактом" у тимчасово встановленій і стабільній посередницькій функції. Проте, у дослідженнях сталі, її властивості проявляються у широкому спектрі відносин, що провокує дискусії і розбіжності. Це не виникає через відсутність єдиного визначення сталі, але через різноманітність способів взаємодії сталі з іншими акторами. "Факти" про матерію можуть бути неоднозначними, але це не через "дискурси" чи багатоманітність точок зору, а через неоднозначність і множинність матеріальних акторів у межах певних мереж, а не множинність самої матерії.

Відповідно, в поглядах Бруно Латура соціальне сприймається як процес побудови тимчасових зв'язків між речами, об'єктами або акторами, які самі по собі не є соціальними. Соціальне виникає з цих зв'язків, які можуть існувати не лише між людьми або між людьми та інституціями, але й між всім, що складає певну ситуацію. Соціальне формується тоді, коли різні актори взаємодіють між собою, впливають на агентність один одного і роблять можливими певні дії.

Б. Латур пропонує використовувати поняття "асоціацій" замість суспільства, соціального виміру або соціальних зв'язків. Асоціації виникають через переклади медіаторів, або акторів-мереж, які діють у взаємодії один з одним. У мережі кожен актор виконує певні дії. Важливо розуміти, що актор-мережу не слід розглядати як окремого актора, навколо якого формується мережа. Навпаки, актор сам по собі є мережею.

1.1.2. Концепція асамбляжу Мануеля Деланди

Теорія асамбляжів Мануеля Деланди пропонує альтернативний підхід до соціальної онтології порівняно з Б. Латуром.

Мануель Деланда є одним з сучасних теоретиків, які базуються на делезіанській онтології та розвивають свою концепцію у вигляді надбудови. Він використовує концепцію асамбляжу, яку запозичив з філософії Жюльєн Делеза та Фелікса Гваттарі. Зокрема, він відштовхується від такого делезівського

визначення асамбляжу: «Що таке асамбляж? Це множинність, створена з багатьох гетерогенних термінів, що встановлює переходи, відносини між ними, через віки, статі та царства (reigns) – різні природи. Єдина єдність асамбляжу – це спів-функціонування, це симбіоз, «симпатія». Важливі не філіації, а альянси, сплави, це не послідовності, лінії наслідування, а зараження, епідемії, вітер» [5, с.1].

Інтеріорність і екстеріорність. Мануель Деланда протиставляє асамбляж тотальності, що є однією з основних ліній його концепції. Він розвиває це протиставлення через розрізнення між відносинами екстеріорності і відносинами інтеріорності (relations of exteriority and relations of interiority). Відносини інтеріорності відображають взаємозв'язок між частинами, які утворюють ціле. Це означає, що окрема частина не може існувати самостійно від цілого, а її значення визначається через взаємодію з іншими частинами. Це суттєвий аспект структуралізму і постструктуралізму, де значення терміну А формується у залежності від його відношення до терміну Б, і жодне значення не існує автономно.

Проте Мануель Деланда зосереджується не стільки на протиставленні з (пост)структуралізмом, але на тому, що він називає "органічною метафорою". Він критикує уявлення про організми як закриті, саморегульовані системи з однозначною ієрархією та цілістю. Замість цього, він вводить концепцію асамбляжу, яка акцентує на постійних перетвореннях, динаміці та гетерогенності.

Для Мануеля Деланди органічна метафора виходить за рамки концепцій Герберта Спенсера та функціоналізму. Він знаходить приклади органічної метафори у працях Ентоні Гіденса, який стверджує, що агентність формується через участь у практиках, які відтворюють структуру. Для М. Деланди така логіка є прикладом органічної метафори, оскільки жоден термін або концепт не може існувати самостійно від іншого. Вони створюють нерозривний континуум і нерозривне ціле. [3, с.10]

Деланда не заперечує наявність відносин інтеріорності в окремих випадках, але він наголошує, що, розглядаючи соціальне через призму теорії асамбляжів, важливо бачити їх як конституювані відносинами екстеріорності. Відносини екстеріорності означають, що елементи не формуються відносинами та не можуть бути розглянуті як побічні прояви чогось іншого. Завдяки поняттю відносин екстеріорності, Деланда уникає макроредукціонізму та надає чітке онтологічне місце для агентності елементів.

Одночасно, Мануель Деланда роз'яснює, що відносини екстеріорності передбачають, що якості (properties) елементу не можуть бути пояснені відношеннями, що формують ціле [3, с.10]. Іншими словами, неможливо звести ціле до простого епіфеномену складових елементів. Щоб створити місце для агентності цілого, він робить розрізнення між якостями (properties) та здатностями (capacities) елементів. Якості елементу є самостійним переліком властивостей, описуючих те, чим елемент є. Здатності елементу проявляються у взаємодії з іншими елементами. Отже, саме відносини, що створюються здатностями, породжують те, що М. Деланда називає емерджентними властивостями цілого.

На практиці, Мануель Деланда, використовуючи ці розрізнення, створює онтологію, яка надає простір як агентності цілого (структури), так і агентності елементу, при цьому не закриваючи їх у діалектичному спів-конституюванні.

Асамбляж: процеси і елементи. Асамбляжі характеризуються відносинами екстеріорності, що робить їх принципово гетерогенними. Однак Мануель Деланда зауважує, що асамбляжі можуть мати різну ступінь гетерогенності, вводячи ще одну делезіанську опозицію - територіалізацію і детериторіалізацію [3, с.12].

Територіалізація - це процес, в якому здатності компонентів активуються таким чином, що це стабілізує ідентичність асамбляжу, його внутрішню гомогенність і стабільність його кордонів. З іншого боку, детериторіалізація означає зворотний процес, дестабілізацію ідентичності і кордонів. Цікаво, що

один і той самий асамбляж може мати компоненти, які детериторіалізують та територіалізують одночасно. Також один і той самий компонент може територіалізувати і детериторіалізувати залежно від активованих здатностей. З цього випливає, що агентність компонента асамбляжу може бути досить широкою, оскільки можуть бути задіяні різноманітні здатності. Проте, відносини екстеріорності означають, що компонент не може бути зведений лише до одного асамбляжу і може бути включений до декількох асамбляжів одночасно без зміни його властивостей.

Мануель Деланда також вводить опозицію між матеріальним та експресивним для уточнення його розуміння агентності. Ця опозиція не обов'язково пов'язана з бінарним поділом на нелюдське і людське. В контексті його теорії асамбляжів, матеріальність вказує на певну основу або фундацію дії, на якій відбувається щось експресивне.

Матеріальність може включати фізичні об'єкти, інфраструктуру, технології або будь-які інші елементи, які становлять основу функціонування асамбляжу. Вона може бути стабільною, ригідною або визначатися певними законами та правилами.

З іншого боку, експресивність вказує на суб'єктивний, людський аспект агентності, що є більш флюїдним і змінним. Це можуть бути ідеї, цінності, культурні практики, виявлення емоцій тощо. Експресивність визначає, які значення, сенси і інтерпретації присвоюються матеріальності та взаємодії між компонентами асамбляжу.

Одночасно з цим, важливим фактом є те, що матеріальні та експресивні аспекти, які виконуються різними елементами, об'єднані взаємозв'язками екстеріорності, не можуть бути зведені одне до одного. Наприклад, взаємодія генів з іншими компонентами організму або взаємодія мови зі свідомістю не дають підстав вважати, що гени або мова визначають сутність людини. Мануель Деланда акцентує увагу на концепції експресивного, вказуючи на те, що його неможливо звести, по-перше, лише до лінгвістичного аспекту, а по-друге, до

людських проявів. Наприклад, патерн абсорбції, що виникає внаслідок взаємодії атомів з радіацією, виражає унікальну ідентичність цього атома у специфічний спосіб [3, с.14]. Таким чином, поняття експресивного визначає специфічну роль вираження ідентичності, яку може виконувати щось в рамках такої матеріальної сутності, як атом.

Каузальність асамбляжу. Обговорення каузальності має важливе значення для теорії Мануеля Деланди, оскільки асамбляжі формуються саме через каузальні відносини. М. Деланда відкидає ідею лінійної каузальності, за якої "одна причина завжди призводить до одного й того ж наслідку", і акцентує увагу на нелінійній і статистичній природі каузальності в асамбляжах [3, с.19]. Це означає, що неможливо логічно вивести універсальний наслідок лише з однієї причини. Концепція каталізу є прикладом нелінійної каузальності: різні причини можуть спричинити один і той самий наслідок, або навпаки, одна причина може мати різні наслідки. Нелінійна каузальність підкреслює залежність наслідку від внутрішньої організації сутності, на яку спрямована причина. Статистична каузальність, зі свого боку, вказує на важливість зовнішніх додаткових причин, які впливають на кінцевий наслідок. Оскільки асамбляж завжди є популяцією, ці зовнішні причини не можна розглядати як онтологічно зовнішні. Для Мануеля Деланди дослідження каузальності має велике значення для розуміння агентності, оскільки лінійна каузальність часто припускає ігнорування внутрішньої організації сутності та додаткових причин. У контексті агентності, Мануель Деланда вводить нелінійну і статистичну каузальність як корисну альтернативу. Це відображається у способі функціонування медіаторів у його підході, у порівнянні з ідеєю медіатора, запропонованою Бруно Латуром. Мануель Деланда пояснює, що медіатори функціонують як медіатори через специфіку нелінійних і статистичних каузальних відносин у асамбляжі. Таким чином, він пропонує більш конкретну відповідь на запитання про функціонування медіаторів.

У своїй роботі Мануель Деланда також використовує поняття

обґрунтувань, мотивів, вірувань і бажань як механізмів, що формують асамбляжі. Проте він обмежує ці поняття лише до людської агентності.

Мультирозмірні індивідуальні асамбляжі. Мануель Деланда також відмовляється від есенціалізму і висуває критику до реїфікованих загальностей (reified generalities). Він вбачає есенціалізм у постулюванні існуючих об'єктів, таких як "Держава", "Капіталізм" або "Людство", які розглядаються як незмінні сутності, що можуть бути логічно визначені. Замість цього, Мануель Деланда пропонує сприймати такі абстракції як індивідуальні сутності, які складаються з асамбляжів і мають власну історію, що може бути вивчена емпіричним шляхом [3, с.28]. Відповідно, у "людства" або "капіталізму" відсутня абстрактна і незмінна сутність, оскільки вони представляють конкретні історичні асамбляжі, які мають змінні властивості та здатності. Мануель Деланда відзначає, що теорія еволюції є яскравим прикладом підважування есенціалізму, оскільки вона пропонує історичну перспективу на формування конкретних сутностей і показує, що бар'єри репродуктивної ізоляції та видові бар'єри не є незмінними і непорушними, але скоріше є принципово випадковими. Отже, біологічний вид є унікальною сутністю, так само як кожен окремий організм, з яких він складається, просто в більшій просторовій і тимчасовій шкалі. Більші сутності не є абстракціями, що впливають зі спільних властивостей менших, але розглядаються як самостійні істоти.

Такий підхід дозволяє розглядати абстрактні поняття як динамічні та змінні, залежні від контексту та взаємодії. Замість статичних сутностей, Мануель Деланда підкреслює унікальність і складність кожного асамбляжу, що складається з інших асамбляжів. Це сприяє більш емпіричному і дослідницькому підходу до розуміння таких абстракцій, дозволяючи враховувати їх контекстуальність та змінність.

У відношенні розмірів Мануель Деланда й Бруно Латур демонструють різні підходи. Бруно Латур намагається звести все до одного плану, де актори розташовані у просторово-часовій гетерогенності. У свою чергу, Мануель

Деланда зберігає розмежування на макро- та мікрорівні, але релятивізує їх. Він вважає, що одна сутність може бути більшою або меншою відносно іншої, але їх абсолютні розміри можуть бути різними. Наприклад, від особистості, що є асамбляжем з субперсональних компонентів, до ядерної сім'ї як конкретного асамбляжу або національної держави як іншої конкретної сутності, які розташовані у просторі й часі. Оскільки більші й менші компоненти зв'язані взаємозв'язками екстеріорності, жоден з них не може бути зведеним до іншого. Вони мають обмежені можливості, що визначаються "фазовим простором" асамбляжу, проте цей фазовий простір має значні потенціальні точки реалізації. Крім цього, Мануель Деланда розглядає менші компоненти, що створені більшими, як окремі автономні сутності. Він наводить приклад проблем при впровадженні змін в організації, де менші підрозділи, завдяки своїм відносинам зовнішності, створюють перешкоди для реалізації планів. Таким чином, на відміну від Бруно Латура, Мануель Деланда пропонує рамки розуміння влади як незагальної і обмеженої.

Крім того, Мануель Деланда пропонує багатомірний та багатотемпоральний підхід до емпіричних досліджень, який включає аналіз процесів в асамбляжах різних розмірів і тривалості. Наприклад, він розглядає наполеонівську революцію в контексті ведення війни, де пояснення потрібно на рівні міст і націй, причин і обґрунтувань на рівні організацій, а також мотивів і розуміння на рівні особистості Наполеона [3, с.39]. Так, фреймворк теорії асамбляжів не намагається звести всі рівні соціальної реальності до одного плану або встановити пріоритет певного рівня. Замість цього, він розглядає соціальну реальність як комплекс асамбляжів різних розмірів, які взаємодіють через відносини зовнішності. Важливими елементами цього підходу є нелінійність та статистична казуальність, що вказують на те, що взаємодія між асамбляжами може мати непередбачувані наслідки і не підпорядковується простим причинно-наслідковим зв'язкам.

Простір можливостей. У рамках теорії асамбляжів кожен асамбляж має

особливий статус як масштабована індивідуальна сингулярність, пов'язана з універсальною сингулярністю або абстрактним тілом-планом, що має топологічну структуру. Це тіло-план представляє простір можливостей, який включає топологічні інваріанти (атрактори) та ступені свободи, що визначають різні способи зміни конкретних динамічних систем.

У філософії аналогом поняття "простір можливостей" є концепт діаграми, запропонований Делезом і Гваттарі. За Мануелем Деландою, діаграма представляє віртуальну "безліч універсальних сингулярностей, які ідентичні тілу-плану або, точніше, структурують простір можливостей, пов'язаних з асамбляжами". Це означає, що діаграма репрезентує різні можливості, які пов'язані з асамбляжами і відображають їх потенціал та способи розвитку. Відповідно до цього підходу, асамбляжі, такі як люди, спільноти, міста або держави, можуть розглядатися як унікальні сутності, пов'язані з простором можливостей. Цей простір можливостей характеризується розмірністю, що відповідає ступеню свободи, а також різноманітними варіантами універсальних сингулярностей [3]. Використання такого підходу, разом з увагою до механізмів емерджентності, дозволяє уникнути есенціалізму при вирішенні проблеми зв'язування мікрорівнів і макрорівнів. "Мікро" і "макро" завжди є відносними термінами і не мають прямого відношення до конкретних соціальних утворень.

Хоча Мануель Деланда більше зосереджений на людських агентах, ніж Бруно Латур, його концепції відносин екстеріорності, фазового простору і каузальностей дозволяють розглядати агентність як щось, що проявляється на різних рівнях соціального. На відміну від Б. Латура, який наголошує на постійному пошуку джерел соціального у інших акторах, залишаючи невизначеним, чи займається цим актором щось конкретне, М. Деланда акцентує увагу на емерджентних властивостях актора як асамбляжу. Іншими словами, агентність актора-мережі можна редукувати до мережі та інших акторів, тоді як агентність актора-асамбляжу цього не допускає. Незважаючи на субкомпоненти, асамбляж залишається легітимним рівнем агентності, яка виникає зі зв'язків зі

субкомпонентами, але не може бути повністю зведена до них. Актор є мережею, тоді як асамбляж є самостійною сутністю.

1.1.3. Критика концепції асамбляжу Мануеля Деланди

У концепції асамбляжу Жилья Делеза, поняття, запозичені з природничо-наукових дисциплін, можуть бути розглянуті як метафори. Однак Мануель Деланда відкидає метафоричний підхід і намагається надати цим поняттям технічне визначення [5]. Його реконструкція піддалася критиці за реїфікацію наукової онтології динамічних систем і "відкат" до репрезентативного мислення, якого Жиль Делез намагався уникнути. Мануель Деланда робить теорію динамічних систем привілеюваною областю, де репрезентація, на його думку, не є справжньою репрезентацією [8].

Теорія асамбляжів є логічним продовженням онтології Ж. Делеза, проте її консистентність ставиться під сумнів, оскільки емерджентна онтологія може мати пласку структуру. Елементи асамбляжу передують йому не лише логічно і хронологічно, але й трансцендентально, оскільки вони є умовами його можливості, і каузальна взаємодія між елементами асамбляжу є необхідною для його формування.

Мануель Деланда стверджує, що різниця між асамбляжами "міжособистісної мережі" і "міста" полягає лише у їх просторово-часовому масштабі функціонування [3]. Проте він пропускає факт, що без "міжособистісної мережі" не може існувати "місто". Історична унікальність асамбляжу не надає жодної інформації про характер його зв'язку з іншими асамбляжами. Між "мережею" та "містом" існує асиметрична залежність, оскільки "міжособистісна мережа" можлива онтологічно без "міста", тоді як "місто" без мережі неможливе. Якщо населення "міжособистісних мереж", які взаємодіють між собою, є необхідною умовою для появи "міста" як емерджентної сутності, то "місто" не є необхідною умовою для появи популяції

мереж. Оскільки ці сутності перебувають у взаємозв'язку онтологічної залежності, вони не можуть перебувати на одній онтологічній площині і бути рівноцінними одна одній в своїй контингентності – одна з них є більш необхідною.

Теорія асамбляжів використовує риторику мереологічного атомізму та метафору змісту (containment), яка стверджує, що реальність складається з розділених атомів, які утворюють відношення частини і цілого. Мануель Деланда не прямо згадує такий атомізм, але його підтекст відчувається. Теорію М. Деланди критикують за неправильне трактування Ж. Делеза, оскільки в ній частини асамбляжів — це епікурейські атоми: «відносини між атомами – просторово-часові відносини між уже сформованими елементами, між якими розташоване небуття, занурене в одноманітний, індіферентний *spatium*, зрозумілий як *vacuum*» [3]. Існує дві основні версії мереологічного атомізму, які мають відмінності між собою. Перша версія передбачає існування граничного атома, який є неподільним і не має частин, тоді як друга версія заперечує існування такого атома і вважає, що поділ може тривати нескінченно. Хоча Мануель Деланда стверджує відсутність "первинного" атома і меж поділу та складання асамбляжів, аналізуючи емпіричні випадки, він все ж таки говорить про початкові та кінцеві асамбляжі, що призводить до думки про нечітке розрізнення ним епістемологічного та метафізичного значень цього поняття. [1].

1.2. Місцеве самоврядування в Україні

1.2.1. Визначення системи місцевого самоврядування в Україні

Місцеве самоврядування – це форма публічної влади, що втілюється специфічними суб'єктами – територіальними колективами і сформованими ними органами, має винятковий об'єкт – питання місцевого значення, та відбувається на основі використання окремого виду публічної власності – муніципальної [28].

Місцеве самоврядування виконується територіальними громадами сіл, селищ, міст як прямо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які репрезентують спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [27]. Територіальна громада села, селища чи міста являється первинним суб'єктом місцевого самоврядування та головним носієм його повноважень та обов'язків [27]. Ради народних депутатів – це органи, що представляють місцеве самоврядування [27]. Сучасна система місцевого самоврядування є важливою складовою територіальної організації влади будь-якої демократичної за своїм розвитком країни.

В юридичній літературі відсутнє однозначне визначення системи місцевого самоврядування, але це питання активно обговорюється вченими. Зокрема, П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко і М. В. Підмогильний визначають систему місцевого самоврядування як комплексну структуру, що складається з органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та різних організаційних форм. Ці органи та структури допомагають територіальним громадам або їх складовим частинам здійснювати функції самоврядування та вирішувати питання, що мають місцеве значення [9]. Згідно з Ю. М. Кириченком, систему місцевого самоврядування можна розглядати як комплекс взаємопов'язаних правових інститутів, які визначають принципи її структури, типи органів місцевого самоврядування, їх взаємовідносини між собою та з іншими органами влади й управління [11]. В. С. Куйбіда, в свою чергу, зазначає, що «система місцевого самоврядування взагалі, а, отже, і міського самоврядування на територіальному рівні, повинна являти собою певну цілісність», що «дозволяє громадам з врахуванням їх особливостей оптимально вибудовувати систему самоврядних органів» [12].

Система місцевого самоврядування формується під впливом різних об'єктивних і суб'єктивних факторів. Об'єктивні фактори включають територіальні (просторові) характеристики, чисельність населення, особливості господарської діяльності, міський спосіб життя, офіційний статус та роль у

системі розселення, а також специфічне середовище проживання. Ці об'єктивні фактори визначають прояви міської форми самоорганізації населення.

Виникнення та розвиток муніципальних відносин у сучасному розумінні слід пов'язувати саме з поєднанням цих об'єктивних особливостей. Взаємодія цих факторів сприяла становленню муніципальних структур і відносин. Муніципальне самоврядування виникло як реакція на потреби і вимоги міського співтовариства, що базувалися на особливостях місцевого середовища та специфічних умовах життя міського населення.

1.2.2. Повноваження та відповідальність органів місцевого самоврядування в Україні

Повноваження органів місцевого самоврядування, як їх права і функцій, в цілому становлять їх повновладність. Функції характеризуються двома факторами:

- 1) законодавчим закріпленням;
- 2) спроможністю територіальних громад їх реалізовувати. Законодавче закріплення компетенцій місцевого самоврядування є нормою, проголошеною Європейською хартією місцевого самоврядування [11].

Засновуючись на цьому принципі, держава на рівні закону відступає від певних функцій і передає їх на рівень місцевого самоврядування. У такому контексті Хартія не робить розрізнення між місцевим самоврядуванням за адміністративно-територіальними одиницями, що свідчить про те, що її норми стосуються всіх органів місцевого самоврядування в Україні, включаючи регіональний рівень. Тому формування повноважень всіх органів місцевого самоврядування в Україні є виключною компетенцією Української держави на рівні Конституційних норм та законів. За період розвитку місцевого самоврядування в Україні основними проблемами, визнаними науковцями та практиками, є недостатнє фінансування та нечітке формулювання повноважень.

Ці питання потребують уваги та вирішення для забезпечення ефективного функціонування місцевого самоврядування в країні.

Дотримання встановлених умов може забезпечити реальну відповідальність органів місцевого самоврядування за виконання їх делегованих повноважень. Органи місцевого самоврядування, які безпосередньо здійснюють делеговані функції, повинні нести відповідальність відповідно до правил, установлених для притягнення до відповідальності відповідних державних органів. Згідно з чинним законодавством, ці державні органи відповідають за реалізацію цих повноважень [14]. Формальний аспект відповідальності за реалізацію делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, визначений Законом про місцеве самоврядування, не відрізняється від відповідальності за виконання власних повноважень.

1.2.3. Правове підґрунтя місцевого самоврядування в Україні

Конституція України встановлює концептуальні напрями компетенцій для селищних, сільських та міських рад, які передбачають здійснення місцевого самоврядування на рівні територіальних громад. Це надає місцевому самоврядуванню в Україні статус одного з найважливіших конституційних інститутів.

Незважаючи на певні кроки, які вже були зроблені, інститут місцевого самоврядування продовжує вдосконалюватися, оскільки він є динамічним і розвивається разом із державою. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" також не вирішив всіх проблем, що виникають у сфері місцевого самоврядування. У пункті 1 "Прикінцеві та перехідні положення" вказується, що його норми є основою для іншого законодавства у цій галузі. Таким чином, законодавче закріплення діяльності місцевого самоврядування є одним із ключових аспектів муніципальних реформ, які входять до загальної державно-правової реформи.

Муніципальна реформа передбачає проведення комплексних заходів, які можна розділити на чотири основних блоки. Згідно з В. Мамоною, перший блок заходів пов'язаний із створенням стійкої правової основи для місцевого самоврядування. Другий блок спрямований на формування матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. Третій блок передбачає надання інформаційної, науково-методичної та організаційної підтримки місцевому самоврядуванню. Нарешті, четвертий блок орієнтований на створення системи підготовки та перепідготовки кадрів для органів місцевого самоврядування [13].

У рамках даного блоку питань, пріоритетною має бути вирішення питання узгодження національного законодавства з нормативними засадами міжнародного права, викладеними у таких документах:

- Європейській хартії про місцеве самоврядування;
- Всесвітній декларації місцевого самоврядування;
- Європейській хартії міст;
- Хартії Конгресу місцевих і регіональних влад Європи та ін.

Ратифікація Європейської хартії про місцеве самоврядування Верховною Радою України, згідно зі статтею 9 Конституції України, привела до включення її положень до національного законодавства. Це створило необхідність уніфікації положень українського законодавства з положеннями Хартії.

В Україні існує низка регуляторних актів різних рівнів, які становлять нормативно-правову базу для створення та розвитку місцевого самоврядування. Ці акти можна розподілити на наступні групи:

1. Конституція України: є конституційною основою діяльності місцевого самоврядування.
2. Закони, які регулюють засади місцевого самоврядування, зокрема: "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про статус депутатів місцевих рад", "Про службу в органах місцевого самоврядування", "Про органи самоорганізації населення".
3. Закони, які встановлюють порядок формування органів місцевого

самоврядування, наприклад: "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів", "Про Всеукраїнський та місцеві референдуми".

4. Закони, що визначають ресурси місцевого самоврядування, встановлюють податки і збори, а також порядок формування бюджетів, наприклад: "Бюджетний кодекс України", "Податковий кодекс України", "Про розмежування земель державної та комунальної власності".

5. Галузеві нормативні акти, що регулюють місце і роль органів та посадових осіб місцевого самоврядування у певних сферах правовідносин, наприклад: "Земельний кодекс України", "Водний кодекс України", "Про основи містобудування", "Про регулювання містобудівної діяльності", "Про охорону здоров'я", "Про охорону навколишнього природного середовища".

6. Нормативні акти Кабінету Міністрів України, міністерств, відомств та інших центральних органів виконавчої влади, що приймаються на підставі законів і регулюють порядок реалізації норм вищезазначених законів. Наприклад, організація тендерних закупівель, встановлення заробітної плати в системі виконавчих органів, виплата субсидій.

7. Нормативні акти місцевих рад, які регулюють особливості здійснення місцевого самоврядування у конкретних громадах (місцеві статuti) та встановлюють правила і процедури роботи органів місцевого самоврядування, наприклад, регламент виконкому та ради.

Щоб забезпечити подальший динамічний і стрімкий розвиток місцевого самоврядування, необхідно удосконалити нормативно-правові рамки, які врегулюють організацію та діяльність органів місцевого самоврядування. Самоврядування, так само як і незалежність, не може бути реалізоване шляхом наказів, декретів чи законів. Для підвищення ефективності впливу на соціально-економічний розвиток необхідно створити сучасну систему державного управління, спрямовану на регіональний розвиток з фокусом на підвищення ефективності виконання обов'язків об'єднаними територіальними громадами.

Однією з найважливіших задач є розвиток сучасної системи місцевого самоврядування. Життєвий рівень населення прямо залежить від якості комунікації між органами місцевого самоврядування та центральною владою. Таким чином, головним напрямком діяльності органів місцевого самоврядування повинно стати задоволення потреб людей економічного, соціального та політичного характеру.

Висновки до розділу 1

В даному розділі розглянуто поняття «Теорії асамбляжів», описано витoki теорії (Жиль Делез та Фелікс Гваттарі, Бруно Латур), а також проаналізовано інтерпретацію цієї теорії Мануелем Деландою, яка в подальшому взята за основу в цій роботі.

Можна зробити висновок про те, що кожен дослідник і філософ у власному унікальному теоретичному проєкті вирішує певні завдання власними методами, які притаманні його дискурсивному полю та мовному апарату його академічної дисципліни або течії та спрямування його філософської думки в рамках заданої проблеми чи низки питань, вирішенням яких дослідник займався всередині своєї системи координат, побудованої у межах свого теоретичного проєкту.

Мануель Деланда у своєму теоретичному проєкті «Теорія Асамбляжів» розвиває власну теоретичну систему координат, в рамках якої центральне поняття «Асамбляж» представляє всі реальні об'єкти. Тим самим відбувається розмивання кордонів як між людськими і нелюдськими агентами, так і між живим і неживим.

Аналіз трансформації влади в контексті технологічного розвитку демонструє різницю між теорією асамбляжів Жиль Делеза та Фелікса Гваттарі і теорією Мануеля Деланди. У рамках цифрової трансформації економіки та управління населених пунктів, як соціотехнологічний асамбляж, стає простором потоків, насамперед потоків даних.

Вивчення питання місцевого самоврядування дає нам основні знання про нього як об'єкт дослідження, його правові принципи в Україні та головні проблеми та актуальні питання, що існують у цій сфері.

РОЗДІЛ 2. РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА АСАМБЛЯЖ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1 Реформа децентралізації: аналіз законодавчої бази

Розпочата у 2014 році реформа децентралізації в Україні започаткувала довготривалий процес внесення змін до законів України та прийняття нових задля удосконалення системи місцевого самоврядування України та збільшення спроможності та автономності у вирішенні місцевих питань громад. Відповідно до цієї реформи, з 2014-го по 2022 рік було прийнято низку законів та змін до них, які уможливають впровадження нових елементів, а також трансформацію або деінсталяцію старих.

Вивчення та аналіз трансформацій законів України протягом реформи децентралізації дає нам розуміння змін системи місцевого самоврядування, які були внесені, а також їх логіку. В цьому підрозділі розглянуто прийняті закони, а також ті, що є на обговоренні у Верховній Раді України, адже процес децентралізації ще не закінчено. Огляд перспективних законопроектів дає нам розуміння подальших можливих змін та нововведень у місцеве самоврядування України і його асамбляж.

2.1.1 Зміни до Бюджетного та Податкового кодексів

Після змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, які були внесені у 2015 році, місцеве самоврядування отримало більше фінансових ресурсів, повноважень та можливостей для здійснення своєї діяльності, покращення життя людей, вирішення місцевих питань та підвищення економічної спроможності.

Зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України регламентуються такими законами:

- 1) Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів" [17], прийнятий у 2016 році;
- 2) Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад", [18] прийнятий у 2016 році;
- 3) Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" [24], прийнятий у 2015 році;
- 4) Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин" [19], прийнятий у 2015 році.

Відповідно до цих законів об'єднані громади отримали розширення переліку податків, які поступатимуть у місцеві бюджети [16]. Відтепер вони, зокрема, розпоряджаються:

- 1) 60% податку на доходи фізичних осіб;
- 2) 25% екологічного податку;
- 3) 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів;
- 4) 100% єдиного податку;
- 5) 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;
- 6) 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт);
- 7) державним митом;
- 8) платою за надання адміністративних послуг, адміністративними штрафами та штрафними санкціями;
- 9) зборами за місця паркування транспортних засобів;
- 10) туристичним збором;
- 11) платою за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності;
- 12) надходженнями від орендної плати за користування майновим комплексом та ін. майном, що перебуває в комунальній власності;

- 13) рентною платою за користування надрами (в т.ч. для видобування корисних копалин), за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів;
- 14) орендною платою за водні об'єкти, їх частини;
- 15) платою за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (банківські депозити);
- 16) концесійними платами щодо об'єктів комунальної власності;
- 17) 75% коштів відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва;
- 18) 50% грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища внаслідок господарської та ін. діяльності;
- 19) 10% вартості питної води від суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів
- 20) 1,5% коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, та/або коштів на території громад, де знаходиться відповідна ділянка надр (газ, нафта);
- 21) 55% коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності;
- 22) платою за надання місцевих гарантій.

Важливо зазначити, що після об'єднання (регламентується Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», про який йтиметься пізніше) територіальні громади та держава переходять на прямі міжбюджетні відносини. До реформи децентралізації їх мали тільки обласні та районні бюджети, а також бюджети міст обласного значення. Крім цього, громади можуть затверджувати свої бюджети незалежно від дати прийняття Закону «Про державний бюджет».

У контексті місцевих бюджетів цікавим для розгляду також є Закон

України "Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень"[25], прийнятий у 2022 році. Відповідно до нього органи місцевого самоврядування отримали право:

- 1) передавати кошти із спеціального фонду місцевого бюджету до загального фонду місцевого бюджету;
- 2) здійснювати нові місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії, навіть якщо у процесі здійснення платежів з погашення та обслуговування місцевого боргу порушено графік платежів, нараховано штрафні санкції, виникла прострочена заборгованість;
- 3) здійснювати, видатки, не віднесені до відповідних місцевих бюджетів і видатки на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів та інші повноваження.

Крім цього, обласним та міським радам надано право здійснювати нові місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії, навіть якщо у процесі здійснення платежів з погашення та обслуговування місцевого боргу порушено графік платежів, нараховано штрафні санкції, виникла прострочена заборгованість.

Враховуючи вищесказане, можна сказати, що, приймаючи відповідні зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, застосовувалася логіка зміцнення органів місцевого самоврядування, їх спроможності до самостійного вирішення місцевих питань. Також такі зміни частково розвантажують державний бюджет України і полегшують роботу центральних органів влади. Відповідно до нашої роботи, такі зміни розширюють можливості ОМС та змінюють характер бюджетних відносин держави та громад, що є важливим у динаміці змін місцевого самоврядування України як асамбляжу.

2.1.2 Про добровільне об'єднання територіальних громад

Процес децентралізації в Україні змінив не лише бюджетну та податкову складову місцевого самоврядування, а і його територіальний устрій. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [26], прийнятий у 2015 році, регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. Інакше кажучи, цей закон сприяє укрупненню територіальних громад в адміністративному плані, збільшенню чисельності населення, яке припадає на конкретні органи МС, а також підвищує спроможність громад самостійно вирішувати нагальні для них питання.

Закон встановлює основні умови добровільного об'єднання територіальних громад, сторони такого об'єднання, порядок та процедуру його здійснення, та вказує на перелік обов'язкових рішень, які повинні бути реалізовані.

Згідно з законом, держава забезпечує добровільне об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад шляхом здійснення інформаційно-просвітницької, організаційної, методичної та фінансової підтримки. Рада міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації забезпечують організаційну підтримку та інформаційно-просвітницьке сприяння добровільному об'єднанню територіальних громад та приєднанню до об'єднаних територіальних громад.

Центральний орган виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою та розвитку місцевого самоврядування, визначає методичне забезпечення добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад, обсяги та форми підтримки.

Закон також містить положення щодо розробки перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим.

Не менш важливою частиною цього закону є питання інституту старости. У селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до обговорюваного закону, за винятком її адміністративного центру, обирається староста на строк повноважень місцевої ради. Староста є посадовою особою місцевого самоврядування, а також членом виконавчого комітету ради об'єднаної територіальної громади.

Староста має право:

- 1) представляти інтереси жителів села, селища у виконавчих органах місцевої ради;
- 2) допомагати жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;
- 3) долучатись до підготовки проекту бюджету територіальної громади з питань фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села або селища;
- 4) вносити пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної або міської ради щодо діяльності на території відповідного населеного пункту, у тому числі щодо діяльності виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб;
- 5) виконувати інші обов'язки, передбачені Положенням про старосту, яке затверджується сільською, селищною, міською радою відповідної об'єднаної територіальної громади.

Більш широкий опис порядку обрання та дострокового припинення повноважень старости, питання його повноважень та підзвітності, врегульовано прийнятим у 2017 році Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища" [20], який вносить правки в Закон

України "Про місцеве самоврядування в Україні", Закон України "Про службу в органах місцевого самоврядування", Закон України "Про запобігання корупції".

Також важливо зазначити, що у 2017 році відповідно до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів" [22] було додано правку, відповідно до якої якщо до складу об'єднаної територіальної громади увійшла територіальна громада (або кілька територіальних громад), розташована в іншому районі, то межі району, де розташований адміністративний центр новоутвореної громади, підлягають розширенню. У такому випадку проект землеустрою, що стосується встановлення (зміни) меж району, розробляється відповідно до Ради міністрів Автономної Республіки Крим та розпорядженням голови обласної державної адміністрації.

В інших правках цього закону присутні розширення, деталізація та коригування деяких абзаців, а також розширення пунктів, що стосуються потенційного об'єднання територіальних громад АР Крим.

Підсумовуючи аналіз цього закону та правок до нього можна сказати, що він розвиває логіку змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, тобто зміцнення територіальних громад та підвищення їх самодостатності, спроможності до існування та розвитку.

Також варто наголосити, що зміна адміністративного поділу громад видозмінює характер взаємодії між населеними пунктами та вносить нові елементи (як от інститут старости) задля запобігання проблем спрощення або відсутності безпосереднього представництва інтересів населених пунктів, що входять до ОТГ.

Зміну адміністративного поділу також видно у випадку із районним поділом, який теж зазнав змін. Відповідно з'явилися і можливості для подальших коригувань такого поділу.

2.1.3. Закон України «Про співробітництво територіальних громад»

Наступним кроком децентралізації стало впровадження та коригування механізмів співробітництва: як горизонтального (між громадою та громадою), так і вертикального (між громадою та державою).

Основним законом, що вносить зміни у горизонтальне співробітництво є Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [30], прийнятий у 2014 році. Він визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.

Співпраця може мати наступні форми:

- 1) делегування виконання завдань одному з учасників співпраці іншими учасниками з передачею відповідних ресурсів;
- 2) спільна реалізація проектів, що потребує координації дій та збирання ресурсів з метою спільного виконання заходів на визначений період;
- 3) спільне фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, об'єктів інфраструктури;
- 4) створення спільних комунальних підприємств, установ та організацій, об'єктів інфраструктури;
- 5) утворення спільного органу управління для виконання визначених законом повноважень.

Цей закон також визначає сторони співробітництва (суб'єктами співробітництва є територіальні громади сіл, селищ, міст), процес ініціювання такого співробітництва та долучення до нього, створення спеціальної комісії, форми співробітництва, а також підстави та процедури припинення співробітництва.

Також закон прописує шляхи державного стимулювання, фінансування та моніторингу співробітництва. Відповідно, держава може надавати субвенції місцевим бюджетам, що співпрацюють між собою, передавати об'єкти

державної власності у комунальну власність сторін, а також забезпечувати методичну, організаційну та іншу підтримку.

Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про співробітництво територіальних громад" щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад" [23], який було підписано у 2023 році, привносить деякі суттєві зміни.

По-перше, виникає можливість розширення договору про співробітництво та долучення до нього інших суб'єктів. Відповідно вводиться поняття додаткового договору про приєднання до співробітництва, який є погодженим усіма учасниками співробітництва правочин, яким вносяться зміни до чинного договору про співробітництво. Відповідно до цих змін, одна чи декілька зацікавлених територіальних громад приєднуються до раніше організованого співробітництва, а також можуть бути внесені зміни певних умов такого договору в частині розширення території, джерел, обсягів фінансування співробітництва, доповнення інших умов договору.

По-друге, закон надає можливість поєднання кількох форм співробітництва. Цей пункт розширює межі та можливості співпраці між громадами.

По-третє, враховуючи погіршення епідеміологічної ситуації у світі із початком пандемії Covid-19, законодавці затвердили у цьому законі можливість проведення засідань комісії зі співробітництва дистанційно в режимі відеоконференції. Це робить можливим пришвидшення комунікації, особливо у надзвичайних ситуаціях, а також спрощує процес прийняття рішень.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що цей закон та доповнення до нього йдуть у логіці розширення горизонтальної співпраці між громадами, а також контролю цього процесу з боку держави та відповідних органів МС.

2.1.4. Закон України "Про засади державної регіональної політики"

Уряд України має своє бачення перспектив розвитку певних регіонів та населених пунктів, а тому потребує чіткого визначення механізмів взаємодії із місцевими органами влади.

Закон України "Про засади державної регіональної політики" [27], підписаний у 2015 році, визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

Відповідно до нього державна регіональна політика є системою цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності.

Також закон вводить два нових поняття: місцева програма розвитку та проект місцевого розвитку.

Місцева програма розвитку є документом довготривалого характеру, що складається з комплексу взаємопов'язаних завдань та заходів, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей розвитку територіальної громади. Цей документ затверджується відповідною сільською, селищною або міською радою і втілюється в життя через проекти місцевого розвитку, що мають спільну мету.

Проект місцевого розвитку складається з комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вирішення окремих проблем розвитку територіальної громади. Ці заходи націлені на досягнення цілей, визначених стратегією розвитку територіальної громади або планом відновлення та розвитку

територіальної громади.

У законі також зазначено, що державна політика з регіонального розвитку спрямована на:

- 1) підтримку та стимулювання місцевих ініціатив, які спрямовані на ефективне використання внутрішнього потенціалу регіонів;
- 2) зменшення різниці в соціально-економічному розвитку між різними територіями;
- 3) відновлення територій та регіонів, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України;
- 4) підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- 5) формування згуртованості держави у соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;
- 6) визначення та ідентифікацію функціональних типів територій, реалізацію необхідних програм та проектів регіонального розвитку, встановлення спеціальних механізмів державної підтримки;
- 7) створення ефективної системи збереження довкілля;
- 8) запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних програм та проектів;
- 9) адаптацію регіональної економіки та середовища проживання до змін клімату, підвищення стійкості територіальних громад до кліматичних, демографічних та економічних викликів;
- 10) поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення для розвитку регіонів та підтримку повноважень місцевого самоврядування;
- 11) забезпечення ефективного представництва інтересів регіонів на загальнодержавному рівні та територіальних громад на рівні регіонів;
- 12) сприяння цифровій трансформації та цифровому розвитку регіонів;
- 13) формування необхідної нормативно-правової бази для реалізації державної регіональної політики, яка визначена цим Законом з урахуванням документів

Ради Європи та Європейського Союзу.

До розробки регіональних стратегій розвитку можуть залучатися агенції регіонального розвитку, утворені відповідно до цього Закону, асоціації органів місцевого самоврядування та їх об'єднання, громадські об'єднання, інші суб'єкти державної регіональної політики, представники заінтересованих сторін. Відповідно до закону, центральні органи виконавчої влади України отримують перелік повноважень, які дозволяють здійснювати відповідну політику. Він встановлює межі здійснення цієї політики та детально описує взаємодію між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, надає можливості спільного фінансування і створення відповідних комісій чи агентств, та інших потрібних установ.

Розглядаючи правки 2022 року, внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [21] бачимо, що вони вносять пункт про стратегії розвитку територіальних громад.

Відповідно до нього:

- 1) Для планування розвитку територіальних громад, за винятком міст Києва та Севастополя, сільські, селищні та міські ради зобов'язані затверджувати стратегії розвитку територіальних громад.
- 2) Виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, які представляють територіальні громади, розробляють проекти стратегій розвитку територіальних громад на визначений строк з урахуванням пріоритетів, визначених Державною стратегією регіонального розвитку України та відповідними регіональними стратегіями розвитку.
- 3) Реалізація стратегій розвитку територіальних громад здійснюється на основі планів заходів з їх реалізації, які затверджуються відповідною сільською, селищною або міською радою.
- 4) Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної регіональної політики, затверджуються методичні рекомендації щодо

порядку розроблення, затвердження, реалізації, моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад.

Враховуючи вищеперераховане можна сказати, що держава цим законом вводить нові поняття та механізми регіонального розвитку, які узгоджуються із місцевими громадами. Цей закон допомагає знайти спільну мову між органами МС та державою в питанні регіонального розвитку.

2.1.5. Проект Закону України «Про префектів»

Одним із перспективних напрямків розвитку місцевого самоврядування та його взаємодії із центральними органами влади може стати інститут префектів, створення якого передбачає проект Закону України «Про префектів»[31].

Префект є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. В районах виконавчу владу здійснюють префекти районів, в областях – префекти областей, в Києві та Севастополі – відповідно префект Києва та префект Севастополя. Префект області одночасно є префектом району, територія якого включає територію обласного центру, а префект Київської області є одночасно префектом Києва.

Префект на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці має наступні повноваження:

- 1) контролювати додержання органами місцевого самоврядування та посадовими особами місцевого самоврядування Конституції та законів України;
- 2) координувати діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, і відстежувати дотримання ними Конституції та законів України;
- 3) забезпечувати виконання державних програм;
- 4) керувати та організовувати діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони

надзвичайної екологічної ситуації, а також у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуації відповідного рівня.

Для організаційного, експертно-аналітичного, правового, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності префектів створюються секретаріати префектів. Секретаріати префектів є юридичними особами публічного права. Відповідно, закон визначає механізм їх утворення та припинення діяльності, структуру, функції, порядок діяльності та забезпечення. Закон визначає порядок призначення та зняття з посади префекта, встановлює його повноваження та функції, а також прописує характер відносин між префектами та Президентом України, Кабінетом Міністрів України, з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, відносини між префектом області та префектом району, а також відносини префектів з органами місцевого самоврядування та їх посадовцями, бізнесменами та підприємцями, політичними партіями та іншими інститутами громадянського суспільства, громадянами.

Префект вписується в логіку реформи децентралізації, яка спрямована на розширення повноважень там спроможності громад, посилення та підтримку взаємодії між ними, покращення взаємодії з державою.

2.2. Асамбляж органів місцевого самоврядування в Україні

Враховуючи широкий спектр елементів, які входять до місцевого самоврядування, та беручи до уваги фокус кваліфікаційної роботи саме на органах місцевого самоврядування України, нами було обрано для аналізу та репрезентації асамбляжу лише основні зафіксовані нормативно-правовими актами елементи.

Спершу варто згадати два важливих терміни, якими можна описати асамбляж ОМС територіально. Мануель Деланда у своїй роботі «Нова філософія

суспільства. Теорія асамбляжів та соціальна складність» [4] посиляється на Ентоні Гіденса та його визначення «локальності» та «регіоналізації».

Під першим терміном розуміється використання певного простору для здійснення взаємодії, що необхідна для задання контексту. Простіше кажучи, під локальністю розуміється той фізичний простір, який виділяється відповідно до процесів, що там відбуваються. Виходячи з цього, конкретне (близьке) місцезнаходження суб'єктів взаємодії не є суттєвим, адже головне аби вони знаходились в одній локальності.

Другий термін допомагає нам із організацією простору певної локальності, де знаходиться наш асамбляж. Наприклад, маємо на території України територіальну громаду, яка в свою чергу є сукупністю різних повсякденних взаємодій та місць цих взаємодій (школа, ЦНАП, лікарня, відділок поліції, місцеві ради, парки, тощо).

Відповідно до цих двох термінів можна зрозуміти, що органи місцевого самоврядування України діють відповідно на території України, що і визначає їх локалізацію. Якщо враховувати, що ОМС згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування мають право на взаємодію з ОМС інших країн, то в такому разі локалізація може досягати ледь не планетарного масштабу. Зважаючи на це, у цій роботі досліджується виключно асамбляж ОМС в рамках кордонів України.

Регіоналізація в свою ж чергу також співпадає із адміністративним поділом, тобто до конкретних ОМС (місцеві ради, районні та обласні ради, тощо) прив'язані відповідні адміністративно-територіальні одиниці. Відповідно, маємо доволі чітку та зрозумілу структуру розташування цих органів МС. З іншого боку, взаємодія цих органів є багатоплановою та різносторонньою, а завдяки сучасним засобам зв'язку межі та бар'єри між ними стираються.

В нашому аналізі асамбляжу ОМС було прийнято рішення піти шляхом від менших за масштабом елементів (тобто інституту старости, сільських, селищних та районних у містах рад) до найбільших (районні та обласні ради).

Відповідно аналізуємо роль цих елементів у асамбляжі, їх характеристики згідно з теорією Мануеля Деланди та взаємодію з іншими елементами. Сам Мануель Деланда також зазначав, що у асамбляжах соціальних структур (в його випадку це був аналіз міст та держав) варто робити акцент не на рутинних зв'язках та діях, а на прийнятті рішень, адже подібні структури є такими, що дуже повільно трансформуються у часі та зазнають змін лиш на значних його проміжках.

Поділ на умовні декілька рівнів відповідає принципам теорії асамбляжів про створення паралельно існуючої цілісності. Таким чином, маємо сільський, селищний та міський рівні місцевого самоврядування як основу, та районний і обласний рівні як масштабування цієї основи задля вирішення інших питань.

2.2.1. Характеристика елементів асамбляжу ОМС в Україні

Аналіз першого рівня асамбляжу ОМС варто почати з означення меж та суб'єктів, про яких буде йти мова. В першу чергу, це інститут старости як найменша розглянута організаційна одиниця місцевого самоврядування. До нього можна додати районні у місті ради, які існують відповідно до того чи організована їх діяльність у конкретному місті. Далі на цьому рівні варто виокремити сільські, селищні та міські ради, а також виконавчі комітети ТГ, що включають голову громади, який розглядається в роботі як окрема одиниця, та сам апарат виконавчої влади МС.

Маємо розглянути їх якості та здатності як одиниць асамбляжу, взаємодію з іншими елементами та їх функції відповідно до зазначених опозиційних вимірів (матеріальне-експресивне, територіалізує-детериторіалізує).

Якості будь-яких органів МС можна охарактеризувати через риси, які притаманні людям, структурам, предметам, що входять до їх складу та характеризують елементи незалежно від взаємодії з іншими. Якщо ж говорити про здатності, то вони виражаються у безпосередніх обов'язках та

повноваженнях, тобто в тому, що обумовлює їх зв'язок з іншими елементами в даний момент часу та надає їм можливості для прийняття рішень і утворення нових зв'язків.

Інститут старости прийшов на заміну раніше існуючим радам та виконавчим органам у населених пунктах, які під час реформи децентралізації були приєднані до більших громад. Його конкретні якості можна описати як, наприклад, людські якості (характер, чесноти і т.д.) або якості як фахівця, керівника, лідера (комунікабельність, досвідченість, тощо). Якщо ж говорити про його апарат, то до його якостей можна віднести різного роду командні характеристики (ефективність роботи, злагодженість).

Здатності цього структурного елемента асамбляжу, в свою чергу, характеризуються його посадовими обов'язками та повноваженнями. Саме вони визначають характер зв'язків цього елемента в асамбляжі та їх функціональну роль у визначених теорією координатах виміру.

Враховуючи те, що староста із його апаратом поліпшує обізнаність органів МС конкретної територіальної громади про стан речей у прив'язаному до нього населеному пункті, можна сказати, що староста значною мірою виконує функцію територіалізації. Це проявляється в тому, що він є безпосереднім представником інтересів конкретної частини ТГ у органах МС. В цьому проявляється його взаємодія з іншими елементами асамбляжу (жителями населеного пункту, виконавчими органами ТГ).

В цій логіці також варто зазначити, що староста виконує важливу експресивну роль, відповідно до виміру матеріальне-експресивне, адже він є фактично обличчям відповідного населеного пункту та покликаний відстоювати права та потреби його населення. За приблизно такою ж логікою існують і районні у містах ради та виконують функцію територіалізації і експресивну функцію.

Якості сільських, селищних та міських рад можна описати також через їх організаційні можливості та повсякденну діяльність. Ради є органом для дискусії

та вирішення нагальних питань, а отже їх якості можна описати через притаманні представницьким зібранням характеристики. Їхні здатності, в свою чергу, проявляються в їх взаємодії з іншими елементами. Депутати відповідних рад займаються комунікацією із населенням, проведенням дискусій із колегами щодо нагальних питань конкретної громади, голосують відповідно до порядку денного щодо актуальних рішень та розпоряджень. Вони, як елементи ОМС, можуть здійснювати контакти з депутатами інших громад, а також можуть виконувати репрезентативну роль своєї партії (якщо така наявна) на місці. Тобто можна сказати, що місцеві депутати також пов'язані із партійними асамблеями паралельно асамблею ОМС.

Ради, як орган МС, виконують територіалізуючу роль, скріплюючи офіційними документами стан єдності громади у формальній площині, а якщо додати їх експресивну роль як виразників волі громадян конкретної ТГ, то вони також є міжлюдським об'єднуючим фактором. Додатково можна зазначити, що ради є скріплюючим фактором усього асамблею органів місцевого самоврядування в Україні, адже вони є основою прийняття колективних рішень як на рівні окремої громади, так і на районному та обласному рівнях.

Наступним і не менш важливим елементом цього рівня ОМС є відповідні виконавчі комітети, які мають широкі повноваження для здійснення своєї діяльності та встановлення нових зв'язків. Як і у випадку з якостями інших елементів асамблею ОМС, якості виконавчих органів також характеризуються через їх компетенції як органу, колективу. А от здатності виконавчих органів представляють собою широку палітру можливостей розвитку, адже саме виконавчі органи приймають більшість важливих управлінських рішень ТГ. Відповідно, вони встановлюють зв'язок з громадськістю (але в інших формах, ніж депутати рад), з іншими територіальними громадами (українськими чи закордонними), з державою, компаніями та бізнесом, комунальними підприємствами, налагоджують загальну інфраструктуру забезпечення управління на місцевості. Таким чином, виконавчі комітети також несуть в собі

територіалізуючу та експресивну функції за рахунок того, що залучають місцевих жителів до участі в управлінні справами громади, організують якісне управління та створюють можливості для процвітання громади. Також варто зазначити, що виконавчі комітети тісно співпрацюють з матеріальними елементами асамбляжу.

На наступному етапі територіальні громади одного району/області утворюють відповідні цілісності – районні та обласні ради. Відповідно до тверджень теорії асамбляжів Мануеля Деланди, ці цілісності не зводяться до сукупності менших за масштабом асамбляжів та їх частин, а існують паралельно як самостійний елемент. Їх основною функцією є консолідація, репрезентація та експресивна функція. Вони вирішують питання, відповідно, районного та обласного значення, але не мають своїх власних виконавчих органів, як це існує в окремих територіальних громадах. Їх аналогом виступають районні та обласні державні адміністрації, що є частиною державної виконавчої влади України. Хоч вони і не є частиною ОМС, але варто зазначити, що вони здійснюють детериторіалізуючий вплив на асамбляж органів місцевого самоврядування, адже фактично розмивають його ідентичність та автономність у вирішенні питань району чи області.

2.2.2. Схема статичного асамбляжу ОМС

Для розуміння того, як влаштований загалом асамбляж ОМС України, в роботі представлено наочну схему статичного асамбляжу, адже асамбляж можна розглядати як динамічний, так і статичний об'єкт.

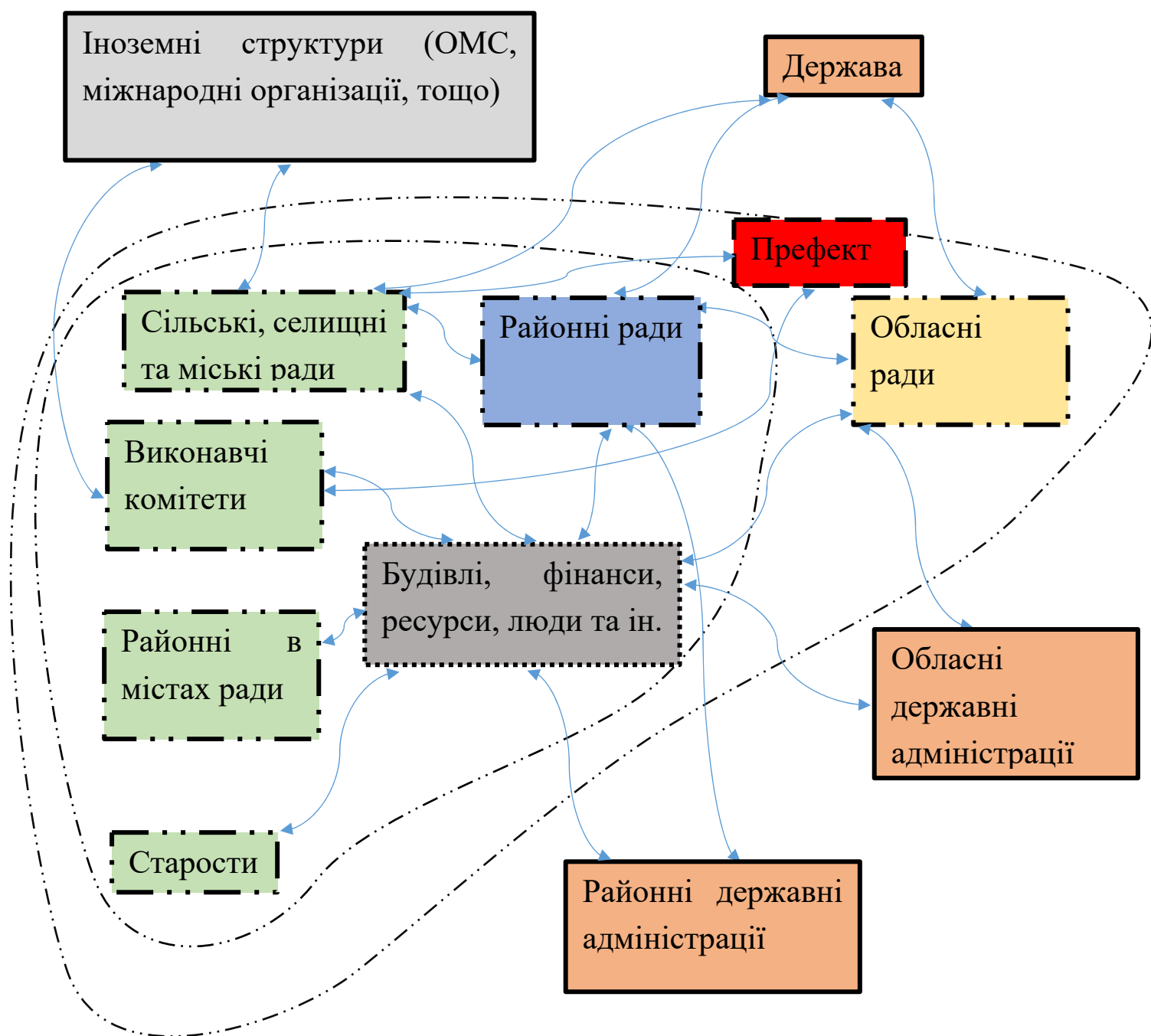
Асамбляж розглядає лише органи місцевого самоврядування, бо за своїм визначенням, будь-який асамбляж можна розширювати до безкінечності через саму логіку його будування. Він не має чітко визначеної заздалегідь структури чи форми, а натомість є історичним сплетінням різних незалежних агентів, тож будь-який агент, що впливає на ідентифікацію того чи іншого асамбляжу, може

вважатися його частиною.

На схемі (мал. 1) визначено кольорами масштаби асамбляжу (зелений – рівень територіальних громад, синій – районний рівень, жовтий – обласний рівень). Також на схемі помаранчевим кольором зображено державні елементи, які в даній роботі лише опосередковано відносимо до асамбляжу (адже вони не є ОМС), але зважаємо на їх вплив та зв'язки, які вони утворюють із органами місцевого самоврядування. До цієї групи також входять іноземні структури, із якими органи МС потенційно взаємодіють.

Окремо позначено інститут префектів (червоний колір), який ще не є створеним, але є потенційним елементом асамбляжу, адже знаходиться в розробці законотворців. Хоч, як зазначено в минулому підрозділі, інститут префектів буде скоріше відноситись до державного апарату, відповідно до його повноважень та функцій вважаємо за необхідне наголосити на тому, що цей інститут не можна остаточно зарахувати як частину державного апарату або ОМС. Натомість префекти скоріше слугують медіатором між цими двома елементами та знаходяться на межі.

Зображені на схемі елементи пов'язані між собою різнорідними зв'язками, відповідно до тих характеристик та здатностей, що кожен із них має. Умовним центром відліку нашого асамбляжу є місцеві ради, адже вони являють собою орган, через який здійснюється вирішення питань та представництво інтересів. Відповідно, існування місцевих рад розвивається створенням виконавчих комітетів, районних у містах рад та старостинських округів, які консолідують повноваження, ресурси, споруди, населення навколо рад. На схемі також визначено асамбляж як органи місцевого самоврядування України загалом, але варто пам'ятати, що кожна територіальна громада має свої органи МС, які взаємодіють з органами іншої громади. Також вони взаємодіють із державними органами та іноземними структурами.

Мал.1 Схема статичного асамбляжу ОМС

Пунктирними лініями визначено масштаби асамбляжів: їх окремі елементи (як, наприклад, місцеві ради) можна охарактеризувати як окремий асамбляж, а існування більших за масштабом асамбляжів (як районні чи обласні ради) відбувається паралельно меншим його елементам. Пунктирна лінія у цій схемі окреслює умовне об'єднання, адже, як пам'ятаємо, більші за масштабом елементи/асамбляжі не є простим зведенням властивостей менших елементів.

В центрі схеми позначено елемент, який охоплює собою значну частину асамбляжу місцевого самоврядування, але не самі органи МС. Це будівлі різного призначення, фінанси та ресурси, із якими взаємодіє місцева влада, люди та інші суб'єкти асамбляжу.

Зв'язки між зображеними елементами у випадку однієї територіальної громади є здебільшого сталими і малорухомими, але якщо подивимось на міжгромадські зв'язки, то побачимо їх проектну співпрацю, що постійно змінюється відповідно до початку, тривалості, змін або закінчення співпраці. Цим якраз і описується динамічність та мінливість таких структур, і теорія асамбляжів допомагає описувати такі взаємопов'язані елементи належним чином.

Висновки до розділу 2

Аналізуючи реформу децентралізації в Україні бачимо динаміку змін у місцевому самоврядуванні, його нововведення та деінсталяцію старих елементів. Такі зміни є історичним розвитком асамбляжу ОМС і демонструють нам його темпоральні та просторові зміни. Через те, що реформа децентралізації ще не є повністю завершеним процесом, на прикладі окремих законопроектів та законодавчих ініціатив можна прослідкувати можливі майбутні елементи історичного розвитку асамбляжу, як це може бути у випадку із інститутом префектів.

Статична ж версія нашого асамбляжу – тобто такого, який є на

сьогоднішній день із його зв'язками та характеристиками тут і зараз – не є вичерпною і зачіпає виключно органи МС, що є темою дослідження. Виходячи з цього, дослідження асамбляжу ОМС України має перспективу на продовження та розширення її як в статичному вивченні, так і в історичному.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на сучасний розвиток технологій зв'язку і комунікацій, прогрес у сферах робототехніки, автоматизації та штучного інтелекту, наукова спільнота стикається із проблемами визначення базових дефініцій, таких як «людина», «живе», «неживе», тощо. Відповідно до цього виникає потреба в розробці нових підходів та методів, які відповідають вимогам сьогодення.

У цій роботі було розглянуто один із таких сучасних підходів, перші напрацювання якого було запропоновано Феліксом Гваттарі та Жилем Делезом. Інтерпретатори їх ідеї асамбляжів та агентності Мануель Деланда та Бруно Латур розвинули цю думку в окремі підходи, що у своїй онтологічній сутності намагаються задовольнити ключові вимоги сьогоденних досліджень до теорій. Мануель Деланда пропонує бачення аналізу соціальних сутностей, таких як місто, держава, суспільство. Він розмиває межі між живим та неживим і пропонує розглядати будь-які елементи асамбляжу як незалежних суб'єктів взаємодії.

В основі робіт Мануеля Деланди – ідея про історичність та еволюційність будь-яких сутностей, а також про різнопорядковість їх елементів. Сутність не існує як результат поступових дій, а скоріше як сплетіння різнорідних історичних елементів, які входять до її складу у формі зв'язків з її елементами, а всі ці елементи знаходяться в одній площині, незалежно від їх масштабів.

Суть асамбляжу (що можна перекласти як збірка) полягає в його постійному русі та перезбиранні відповідно до утворення нових зв'язків у просторі і часі. Варто лише задати координати, за якими вимірюватимемо вплив зв'язків елементів, і на їх основі зможемо побачити як складається асамбляж.

Звертаючись до тематики місцевого самоврядування в Україні варто сказати, що воно має чітке законодавче вираження у відповідних законах та нормативних актах. Система місцевого самоврядування в Україні все ще потребує доопрацювання та розробки ефективної системи підготовки кваліфікованих кадрів, які будуть здійснювати управління громадами в органах

МС.

Аналіз реформи децентралізації в Україні та її основні нововведення демонструють трансформацію ОМС та їх можливостей/повноважень у просторі та часі. Реформа децентралізації зміцнила зв'язки територіальних громад, їх автономність та спроможність до розвитку, надала можливості для більшої кооперації громад як всередині країни, так і за кордоном.

Якщо казати про асамбляж органів місцевого самоврядування в Україні на даний момент, то його основні елементи мають сильні зв'язки для утримання асамбляжу, але якщо дивитись на взаємодію конкретних територіальних громад та їх органів, побачимо живу динаміку та кооперацію між ними. Також варто зазначити, що асамбляжний підхід дає широкі можливості для вільного та детального опису соціальних сутностей та їх елементів, уникаючи макро- та мікроредукціонізму.

Асамбляж органів місцевого самоврядування в Україні має перспективу для подальшого вивчення, розширення та деталізації. Запропонована схема ОМС, не є вичерпним описом місцевого самоврядування, але дає приклад використання асамбляжного підходу.

1. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

2. Casati R., Varzi A. *Parts and Places: The Structures of Spatial Representation*. Cambridge, MA: MIT Press, 1999. 248 с.
3. Chatzantonis I. *Deleuze and Mereology: Multiplicity, Structure and Composition*. PhD thesis. School of Humanities, The University of Dundee, 2010. 212 с.
4. Delanda M. *A New Philosophy of Society: Assemblage Theory and Social Complexity*. Continuum, 2008. 160 с.
5. DeLanda M. *Assemblage Theory (Speculative Realism) (1st ed.)*. Edinburgh University Press, 2016. 208 с.
6. DeLanda M. *Intensive Science and Virtual Philosophy*. Bloomsbury Publishing, 2013. 240 с.
7. Deleuze G., Guattari F. "Capitalisme et schizophrénie 2 : Mille plateaux" *Collection Critique*, 1980. 648 с.
8. Latour, B. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory (Clarendon Lectures in Management Studies) (1st ed.)*. Oxford University Press, 2007. 301 с.
9. Welchman A. *Deleuze's Post-Critical Metaphysics*. *Symposium: Canadian Journal of Continental Philosophy*, 2009. Vol. 13. № 2. P. 25–54.
10. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навчальний посібник Атіка, 2002. – С. 304.
11. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.; Швейцар.-укр. проект "Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO". Софія, 2012. – 132 с.
12. Кириченко Ю. М. Система місцевого самоврядування України: теоретичне визначення поняття та основних елементів / Ю. М. Кириченко // Наше право. – 2010. - № 2. Ч.2. - С. 32.

13. Куйбіда В.С. Конституційно-правові основи самоврядування в містах обласного значення. – Автореф. дис. к. ю. н. : 12.00.02 – конституційне право / Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2000. – 20 с.
14. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком: Монографія. ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.
15. Полях Л. Визначення і розмежування повноважень між органами держави і місцевого самоврядування: досвід романської Європи / Л. Полях // Людина і політика. № 2, 2002. С.163–166.
16. Приходько В.П., Єгорова О.О., Децентралізація в Україні, 2018. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19803/1/%D0%94%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%D1%83.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
17. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів: Закон України № 1509-VIII від 08.09.2016. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509-viii#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
18. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад: Закон України № 837-VIII від 26.11.2015. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837-viii#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
19. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України № 79-VIII від 01.01.2017. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).

20. Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища: Закон України № 1848-VIII від 01.01.2020. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1848-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України № 2389-IX від 09.07.2022. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n7> (дата звернення: 27.04.2023).
22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: Закон України № 1923-VIII від 14.03.2017. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
23. Про внесення змін до Закону України "Про співробітництво територіальних громад" щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад: Закон України № 2867-IX від 12.01.2023. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2867-20#n2> (дата звернення: 27.04.2023).
24. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України № 71-VIII від 01.01.2022. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
25. Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень: Закон України

- № 2390-IX від 09.07.2022. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2390-IX#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
26. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 14.05.2020. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
27. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII від 31.03.2023. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
29. Про органи самоорганізації населення: Закон України № 2625-III від 11.07.2001. – [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14> (дата звернення: 27.04.2023).
30. Про співробітництво територіальних громад: Закон України № 1508-VII від 04.04.2023. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
31. Проект Закону України «Про префектів»: Сайт Міністерства розвитку громад та територій України. - [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf> (дата звернення: 27.04.2023).
32. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Феміна, 1996. 696 с.

ЗВІТ З ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ

ЦЕЙ ЗВІТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО ПРИКРПЛЕНА РОБОТА

Диплом_Суворов

БУЛА ПЕРЕВІРЕНА СЕРВІСОМ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ MY.PLAG.COM.UA І

МАЄ:

СХОЖІСТЬ

26%

РИЗИК ПЛАГІАТУ

100%

ПЕРЕФРАЗУВАННЯ

4%

НЕПРАВИЛЬНІ ЦИТУВАННЯ

0%

Назва файлу: Диплом_Суворов.docx

Файл перевірено: 2023-06-21

Звіт створено: 2023-06-21